

УДК 37.017

THE PROCESS OF FORMATION OF PATRIOTIC VALUES OF STUDENT YOUTH**ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ****Poluliashchenko I. M. / Полулященко Ю. М.***s.p.s., as.prof. / к.п.н., доц.*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4149-5500>*Luhansk Taras Shevchenko National University, Institute of Physical Education and Sports
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Навчально-науковий інститут фізичного виховання і спорту*

Анотація. *Посягання на територіальну цілісність України, систематичні спроби політичної та економічної її дестабілізації, спроби підриву базових національних цінностей нашої держави тощо. Все це, у свою чергу, поставило всю українську спільноту перед новими викликами та загрозами, подолання яких потребує суспільної (національної й політичної) єдності, віри у власну Батьківщину та її майбутнє, прояву патріотизму, здатності до захисту своєї вітчизни. Особливо важливим завданням держави в таких умовах є посилення виховання патріотичних цінностей учнівської молоді, що створило б умови для становлення України як єдиної нації (у теперішньому та майбутньому) в політичному та ментальному контексті.*

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад розробки системи формування патріотичних цінностей у майбутніх спеціалістів фізичного виховання в умовах сучасного закладу вищої освіти.

Встановлено, що процес формування патріотичних цінностей в учнівської молоді має пряму залежність від формування вказаних цінностей в майбутніх спеціалістів з фізичного виховання. Було визначено стратегію й тактику розробки наукової проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до формування патріотичних цінностей учнівської молоді. Розвиток даного напрямку базується на вихідних суспільних передумовах, методологічних та науково-теоретичних положеннях, які визначають послідовність дій та напрями розв'язання їх теоретичних і практичних завдань роботи, а в подальшому прийняття науково обґрунтованих педагогічних рішень та ідей.

Визначено такі поняття, як «патріотичні цінності учнівської молоді та «професійна готовність майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді». Методологічною основою дослідження стала ідея цілісного та системного підходу до аналізу явищ і процесів; аналіз загальної теорії пізнання; філософських, соціологічних, психологічних та педагогічних положень про особистість як найвищу цінність суспільства; психолого-педагогічні ідеї та висновки щодо суспільних тенденцій модернізації вищої освіти в Україні; фундаментальні положення компетентнісного, системного, особистісно-діяльнісного, акмеологічного, технологічного підходів тощо.

Виявлено, що навчання у закладі вищої освіти має формувати, набувати, оволодіти не лише сукупністю необхідних знань, умінь та мінімального досвіду в сфері формування патріотичних цінностей учнівської молоді (в навчальному та позанавчальному процесах), але й сам має бути патріотом власної країни, володіти стійкою мотивацією щодо формування патріотичних цінностей учнівської молоді, бути психологічно стійкою особистістю, націленою на професійне самовдосконалення у сфері формування патріотичних цінностей учнівської молоді протягом всієї майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: *Патріотизм, фізичне виховання, спеціалісти, цінності, учнівська молодь, батьківщина, формування, виховання.*

Вступ.

Теоретичне обґрунтування проблеми. Прагнення України стати повноцінною Європейською державою, її спрямування зайняти гідне місце серед найбільш розвинутих країн світу викликає у деяких країн роздратування а, як наслідок, посягання на її територіальну цілісність, систематичні спроби політичної та економічної дестабілізації, спроби підриву базових національних цінностей нашої держави тощо. Це, у свою чергу, поставило усю українську спільноту перед новими викликами та загрозами, подолання яких потребує суспільної (національної й політичної) єдності, віри у власну Батьківщину та її майбутнє, прояву патріотизму, здатності до захисту своєї вітчизни. Особливо важливим завданням держави в таких умовах є посилення виховання патріотичних цінностей учнівської молоді, що створило б умови для становлення України як єдиної нації (у теперішньому та майбутньому) в політичному та ментальному контексті.

У Концепції національно-патріотичного виховання молоді зазначається: «Головною домінантою національно-патріотичного виховання молоді є формування у особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної, за змістом, життєвої позиції» (Наказ, 2009). Таким чином, урахування об'єктивних обставин та викликів, які (на сучасному етапі розвитку країни) постали перед українським народом, свідчить, що виховання патріотичних цінностей учнівської молоді має стати основою державотворення в Україні [5].

Надзвичайно потужний потенціал щодо виховання патріотичних цінностей учнівської молоді закладено в сфері фізичного виховання і спорту. Безцінні надбання українського народу в контексті патріотичного та військово-патріотичного виховання (як важливої складової патріотичного виховання) закладено пращурами ще з часів Запорізької Січі. Саме сфери фізичного виховання і спорту здатні передавати досвід української козацької педагогіки і духовності (використовуючи відповідні фізичні вправи, українські народні рухливі ігри, засоби духовного та морального загартування), основою яких є героїчні традиції українського народу [4, с. 26].

Між тим, використання цього безмежного потенціалу на якісному, продуктивному рівнях потребує відповідної підготовки (удосконалення процесу підготовки) майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, здатних виховувати українців-патріотів, відроджуючи козацьку славу, розбудовуючи суверенну, демократичну, правову і соціальну державу (про що зазначається у Концепції національно-патріотичного виховання). Вказане вище стало актуальним підґрунтям дослідження процесу теоретичних і практичних засад у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді.

Новизна дослідження є *обґрунтування* теоретико-методичних засад професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді, що виступає як педагогічна система, основними компонентами якої є: мета, завдання та результат професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних

цінностей учнівської молоді; *суб'єкт-об'єктний* (студенти, які є об'єктом педагогічної системи, й для яких створюються умови щодо забезпечення достатнього рівня їх професійної готовності щодо формування патріотичних цінностей учнівської молоді, з іншого боку викладачі, які забезпечують процес підготовки і являються суб'єктами педагогічної системи з орієнтацією на рівноправну взаємодію з усіма учасниками навчально-виховного процесу); *змістовний* (удосконалення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді використання потенціалу та відповідної корекції фахових дисциплін, розробки авторських спецкурсів); *процесуальний* (інтерпритація технологій навчання в контексті підвищення рівня професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді). А також набули подальшого розвитку наукові уявлення про можливості фізичної культури в контексті виховання патріотичних цінностей учнівської молоді; критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді.

Методологічною основою дослідження стала ідея використання цілісного, та системного підходу до аналізу явищ і процесів; вивчення загальної теорії пізнання; філософських, соціологічних, психологічних та педагогічних досліджень про особистість як найвищу цінність суспільства; психолого-педагогічної ідеї та підведення висновків щодо суспільних тенденцій постійної модернізації вищої школи в Україні; аналіз фундаментальних положень щодо компетентнісного, системного, особистісно-діяльнісного, акмеологічного, технологічного підходів тощо.

Виховання патріотичних цінностей учнівської молоді ґрунтується на ряді нормативно-правових документів, серед яких: Закон України «Про освіту» (2017р.), «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту»; Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття) (20013р.)»; Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті (2016р.); «Концепції національно-патріотичного виховання молоді» (2015р.), «Національна програма патріотичного виховання громадян, розвитку духовності» (2019р.) та ін.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів закладів вищої освіти.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад розробки системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді.

Результати та дискусії. Теоретико-методологічним підґрунтям розв'язання проблем дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, у яких представлено: *питання теорії й практики професійної підготовки майбутніх учителів* (О. Абдулліна, А. Алексюк, В. Беспалько, Н. Волкова, І. Гавриш, О. Дубасенюк, М. Євтух, І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Кремень,

В. Краєвський, В. Курило, О. Кучерявий, В. Луговий, Н. Ничкало, О. Пехота, С. Савченко, С. Сисоєва, В. Сластьонін, С. Харченко, В. Шадрикова, В. Армстрон (W. Armstrong), Х. Бойд (H. Boyd), Дж. Педроса (J. Pedrosa), С. Корел (S. Corral), М. Найш (M. Naish), Г. Портер (G. Porter) та ін.); *проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту* (О. Вацеба, Л. Волков, М. Герцик, В. Завацький, О. Куц, В. Платонов, Л. Сущенко, Ю. Шкретій, Б. Шиян та ін.); *різні аспекти патріотичного виховання учнівської молоді* (І. Бех, Г. Ващенко, М. Зубалій, В. Івашковський, Ю. Красильник, С. Максименко, Р. Проць, М. Томчук, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська, К. Чорна та ін.).

Аналіз результатів теоретичних напрацювань учених, практичного досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до формування патріотичних цінностей учнівської молоді стали підставою для виявлення низки *суперечностей* між: потребами держави у вихованні справжніх патріотів своєї країни та недостатньою зорієнтованістю в зазначеному контексті найбільш впливових соціальних інститутів країни, в тому числі сфери фізичної культури і спорту; наявністю значного потенціалу фізичної культури в контексті виховання патріотичних цінностей учнівської молоді, в тому числі воєнно-патріотичного виховання (як важливої складової патріотичного виховання) та недостатньою професійною готовністю до його реалізації відповідними фахівцями; можливостями освітнього процесу у вищих навчальних закладах та не розробленістю теоретичних і методичних засад системи професійної підготовки майбутніх фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді [3, с. 103].

В процесі дослідження було визначено стратегію й тактику розробки наукової проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до формування патріотичних цінностей учнівської молоді. Концепція ґрунтується на вихідних суспільних передумовах, методологічних та науково-теоретичних положеннях, що визначають послідовність дій та напрями розв'язання теоретичних і практичних завдань роботи, а також прийняття науково обґрунтованих педагогічних рішень та ідей [1, с.15].

В процесі аналізу літературних джерел з дослідження формування патріотичних цінностей учнівської молоді було виявлено по перше теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді необхідно розглядати з позиції системного підходу, тобто як педагогічну систему, яка передбачає цільовий (мета, завдання), суб'єкт-об'єктний (рівноправна взаємодія учасників процесу), змістовний (розробка відповідного змісту професійної підготовки) та процесуальний (розробка дидактичного забезпечення процесу підготовки) компоненти, які взаємодіють одне з одним як єдине ціле. По друге необхідно використовувати навчальну та позанавчальну діяльність з фізичної культури так, як вона має потужний потенціал у формуванні патріотичних цінностей учнівської молоді [7, с. 57-58].

В свою чергу, можна вважати, що такий підхід постійно вимагає пошуку нових засобів, методів до формування професійної готовності майбутніх

учителів фізичної культури в контексті використання відповідного потенціалу щодо забезпечення якісного процесу виховання патріотичних цінностей молодого покоління. По третє важливими є теоретичні засади системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді, які визначено комплексом наукових підходів серед яких системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, аксіологічний [8, с. 16]. По четверте в процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді має відбуватись з урахуванням зорієнтованості навчального процесу в контексті набуття учнями ключових компетентностей передбачених основами Стандарту «Нова українська школа».

Враховуючи сучасну тенденцію розвитку загальної системи освіти актуальності набирає розробка змістовного та використання технологічного (інтерпритація та модифікація інтерактивних технологій навчання) забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді.

Досліджуючи поняття та термінологію пов'язану з формуванням патріотичних цінностей прийшли до висновків, з одного боку як провідне поняття *«патріотичні цінності учнівської молоді»* варто розглядати як таке, що характеризується: усвідомленням особистістю значущості чистих почуттів любові до Батьківщини; бажанням її захищати та спрямованістю доводити це реальними діями; стійким переконанням у потребі постійно сприяння добробуту власної країни; розумінням безперестанної боротьби за її теперішнє і майбутнє; готовністю дати відсіч будь якому агресору; впевненістю у потребі бути національно свідомим, порядним, благородним, вірним традиціям козацького роду, відповідальним, шанобливим до своїх співгромадян, та поважним до інші держави світу. З іншого боку провідне поняття дослідження *«професійна готовність майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді»*, визначено нами як стійку особистісну якість, що характеризується наявністю відповідних теоретичних знань та практичних умінь (гностичні, проєктивні, конструктивні, організаційні, комунікативні), а також наявністю в студентів стійкої мотивації до формування патріотичних цінностей учнівської молоді у процесі фізичної культури, високого ступеню психологічної стійкості, переконаність у потребі професійного самовдосконалення та самореалізації.

Також було встановлено, що підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді має здійснюватись поетапно на протязі усього періоду навчання у закладах вищої освіти. На кожному з етапів професійної підготовки необхідно передбачати пошук нових, найбільш оптимальних підходів щодо удосконалення змісту фахової підготовки та педагогічної практики майбутніх учителів фізичної культури, застосування інтерактивних технологій навчання, удосконалення процесу навчальної та науково-дослідної діяльності студентів, здійснення системного моніторингу якості набутих знань, умінь та навичок в зазначеному вище контексті, побудову навчального процесу на основі суб'єкт-суб'єктної

взаємодії студентів і професорсько-викладацького складу в контексті підвищення рівня їх професійної готовності (науково-теоретичної, практичної, психологічної) до формування патріотичних цінностей учнівської молоді. Навчання у закладі вищої освіти має формувати, набувати, оволодіти не лише сукупністю необхідних знань, умінь та мінімального досвіду в сфері формування патріотичних цінностей учнівської молоді (в навчальному та позанавчальному процесах), але й сам має бути патріотом власної країни, володіти стійкою мотивацією щодо формування патріотичних цінностей учнівської молоді, бути психологічно стійкою особистістю, націленою на професійне самовдосконалення у сфері формування патріотичних цінностей учнівської молоді протягом всієї майбутньої професійної діяльності [2, с. 117-120].

Висновки. За результатами дослідження теоретико-методичних засад професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді прийшли до висновків що:

- Даний напрямок необхідно розглядати з позиції системного підходу, як педагогічну систему, яка передбачає цільовий, суб'єкт-об'єктний, змістовний та процесуальні компоненти, які взаємодіють одне з одним як єдине ціле.

- Навчальна та позанавчальна діяльність з фізичної культури має потужний потенціал у формуванні патріотичних цінностей учнівської молоді.

- визначено комплекс наукових підходів серед яких системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, аксіологічний.

- Процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді має відбуватись з урахуванням зорієнтованості навчального процесу в контексті набуття учнями ключових компетентностей передбачених основами Стандарту «Нова українська школа».

- Формування патріотичних цінностей учнівської молоді з одного боку є основою виховання патріотизму з іншого професійна готовність майбутніх учителів фізичної культури забезпечує сам процес формування патріотичних цінностей.

Дослідження має потужний напрямок та не вичерпує вивчення всіх проблем тому планується проаналізувати проблеми історично-педагогічного напрямку патріотичного виховання, розкрити психолого-педагогічні аспекти патріотичного виховання та використати створену концепцію в практичній діяльності педагога.

Література

1. Бабич В.І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів до формування соціального здоров'я учнів основної школи. Автореферат д.п.н., 13.00.04., 2015. Старобільськ

2. Жаровська О.П. Сутність та особливості патріотичного виховання студентів в освітньому середовищі педагогічного університету // Теорія і методика виховання. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : педагогіка і психологія. –

Вип. 41, Віниця: 2014, С. 117-120.

3. Каюков В.І. Патріотичне виховання учнів загальноосвітньої школи на героїчних традиціях українського народу: Дис... канд.пед.наук. 13.00.01., Івано-Франківськ, 1996. 182 с.

4. Методичні рекомендації педагогічним колективам закладів освіти України по відродженню історико-культурних та господарських традицій Українського козацтва. Інформаційний збірник Міністерства освіти України, 1995. – Вип. № 11, червень, С. 28.

5. Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України від 27.10.2009 № 3754/981/538/49.

6. Охрімович А. Січовий рух в Галичині. Відродження козацько-лицарських традицій виховання молоді. Освіта, 2001 – Вип. № 44, 15-22 серпня.

7. Полулященко Ю.М., Саєнко В.Г., Толчева Г.В. Категоризація патріотизму за властивостями фізичної культури. Зб. наук. праць Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Запоріжжя: КПУ, 2019. – Том 1 №65. С. 57-63.

8. Стешенко В.В. Теоритико-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання в умовах ступеневої освіти. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. 13.00.04. Теорія і методика професійної освіти. Київ: 2009. 20с.

References:

1. Zharovs`ka O.P. (2014). Sutnist` ta osobly`vosti patrioty`chnogo vy`hovannya studentiv v osvItn`omu seredovy`shhi pedagogichnogo universy`tetu [Teoriya I metodika vihovannya. NaukovI zapiski VInnitskogo derzhavnogo pedagogIchnogo unIversitetu ImenI Mihayla Kotsyubinskogo] SerIya: pedagogIka I psihologIya, vipusk 41, VInitsya: [in Ukrainian].

2. Kayukov V.I. (1996). Patriotichne vihovannya uchnIv zagalnoosvItnoYi shkoli na geroYichnih traditsIyah ukraYinskogo narodu [Dis... kand.ped.nauk. 13.00.01.]. Ivano-FrankIvsk, [in Ukrainian].

3. MetodichnI rekomendatsIYi pedagogIchnim kolektivam zakladIv osvIti UkraYini po vIdrozhennyu Istoriko-kulturnih ta gospodarskih traditsIy UkraYinskogo kozatstva (1995). [InformatsIyniy zbirnik MInIsterstva osvIti UkraYini]. №11, cherven, [in Ukrainian].

4. Nakaz MInIsterstva UkraYini u spravah sIm`Yi, molodI ta sportu, MInIsterstva osvIti I nauki UkraYini, MInIsterstva oboroni UkraYini, MInIsterstva kulturi I turizmu UkraYini vId 27.10.2009 № 3754/981/538/49, [in Ukrainian].

5. OhrImovich A. (2001) SIchoviy ruh v GalichinI. VIdrozhennya kozatsko-litsarskih traditsIy vihovannya molodI. [OsvIta, № 44, 15-22 serpnya], Київ: [in Ukrainian].

6. Polulyashenko Yu.M., Sayenko V.G., Tolchyeva G.V. (2019). Kategorizaciya patriotizmu za vlastivostyami fizichnoyi kulturi. Zb. nauk. prac Pedagogika formuvannya tvorchoyi osobistosti u vishij i zagalnoosvitnij shkolah. Zaporizhzhya, KPU: [in Ukrainian].

7. Steshenko V.V. (2009). Teoriteko-metodichnI zasadi profesIynoYi pIdgotovki maybutnIh uchitellv trudovogo navchannya v umovah stupenevoYi osvIti. [Avtoreferat disertatsIYi na zdobuttya naukovogo stupenya doktora pedagogIchnih nauk. 13.00.04. Teoriya I metodika profesIynoYi osvIti]. Kiyiv: 20s [in Ukrainian].

Abstract. Encroachment on the territorial integrity of Ukraine, systematic attempts to destabilize it politically and economically, attempts to undermine the basic national values of our state, etc. All this, in turn, put the whole Ukrainian community in front of new challenges and

threats, overcoming which requires social (national and political) unity, faith in their homeland and its future, patriotism, the ability to defend their homeland. A particularly important task of the state in such conditions is to strengthen the education of patriotic values of student youth, which would create conditions for the formation of Ukraine as a single nation (present and future) in the political and mental context.

The purpose of the research is to substantiate the theoretical and methodological foundations of the development of a system of formation of patriotic values in future specialists in physical education of youth in a modern higher education institution.

It is established that the process of formation of patriotic values in student youth has a direct dependence on the formation of these values in future specialists in physical education. The strategy and tactics of developing the scientific problem of professional training of future specialists in physical education and sports for the formation of patriotic values of student youth were determined. The concept is based on the initial social preconditions, methodological and scientific-theoretical provisions that determine the sequence of actions and directions of solving theoretical and practical tasks, as well as the adoption of scientifically sound pedagogical decisions and ideas.

Concepts such as "patriotic values of student youth" and "professional readiness of future physical education teachers to form patriotic values of student youth" are defined. The methodological basis of the research were the ideas of integrity, a systematic approach to the analysis of phenomena and processes; general theory of cognition; philosophical, sociological, psychological and pedagogical positions on the individual as the highest value of society; psychological and pedagogical ideas and conclusions on social trends in the modernization of higher education in Ukraine; fundamental provisions of competence, system, personality-activity, acmeological, technological approaches, etc.

It is revealed that study in a higher education institution should form, acquire, master not only the set of necessary knowledge, skills and minimum experience in the field of formation of patriotic values of student youth (in educational and extracurricular processes), but also should be a patriot of one's own country. motivation for the formation of patriotic values of student youth, to be a psychologically stable person, aimed at professional self-improvement in the field of forming patriotic values of student youth throughout their future professional activities.

Keywords: Patriotism, physical education, specialists, values, student youth, homeland, formation, education.

Статья отправлена: 23.09.2020 г.